

СТАНОВИЩЕ

от

проф.д-р Пламен Веселинов Киров

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен

ДОКТОР

Област на висше образование: Социални, стопански и правни науки (3).

Професионално направление: Право (3.6)

Научна специалност: Конституционно право

Автор на дисертационния труд:

ВИКТОР СИМЕОНОВ СИМЕОНОВ,

редовен докторант в секция „Публичноправни науки”

на Института за държавата и правото при Българската академия на науките

Тема на дисертационния труд:

**ПРАВОМОЩИЕТО НА КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД ЗА
ДАВАНЕ НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНИ ТЪЛКУВАНИЯ НА
КОНСТИТУЦИЯТА – СПЕЦИФИКИ, ПРИЛАГАНЕ**

Научен ръководител:

проф.д-р Емилия Друмева

Със Заповед № РД-09-107/02.11.2015 г. на Директора на Института за държавата и правото при Българската академия на науките съм определен за член на научно жури във връзка със защитата на Виктор Симеонов Симеонов, редовен докторант по професионално направление Право (3.6), научна специалност Конституционно право за присъждане на образователната и научна степен „доктор“, като на първото заседание на Научното жури ми е възложено да изготвя становище по дисертационния труд.

Виктор Симеонов Симеонов е зачислен за редовен докторант по Конституционно право в секция „Публичноправни науки“ на Института за държавата и правото при Българската академия на науките със Заповед на Директора на Института № 144/25.07.2012 г. Със заповед на Директора на Института за държавата и правото № РД-09-84/05.10.2015 г. докторантът е отчислен, считано от 01.10.2015 г. с право на защита.

Дисертационният труд е обсъден и е насрочена публичната му защита от секцията „Публичноправни науки“ на Института за държавата и правото на разширено заседание, проведено на 15.10.2015 г.

В изпълнение на заповедта на Директора на Института за държавата и правото при Българската академия на науките и решението на Научното жури, като се ръководя от изискванията на Закона за развитието на академичния състав на Република България и Правилника за прилагането му, предлагам на вниманието на уважаемите членове на научното жури следните свои констатации и изводи, както и мотивираното от тях заключение.

Предоставеният от Виктор Симеонов Симеонов комплект от материали включва следните документи: автобиография; нотариално заверено копие от диплома за завършено висше образование; заповеди за зачисляване и отчисляване на докторанта; заповеди за провеждане на изпити и съответните протоколи за успешно положени докторантски минимуми; дисертационен труд; автореферат; списък и копия на научните публикации на Виктор Симеонов Симеонов, свързани с темата на дисертационния труд; справка за приносите; протокол от заседанието на секцията за предварителното обсъждане на дисертационния труд; преценка от научния ръководител; декларация за оригиналност и достоверност.

Докторантът е приложил пет научни статии, свързани с темата на дисертационния труд.

Виктор Симеонов Симеонов е роден на 23.03.1972 г. Завършва юридическо образование в периода 1993 г. – 1998 г. в Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. В периода 1999 – 2000 год. е съдебен кандидат в Софийския градски съд и придобива юридическа правоспособност след полагане на изпит пред Министерство на правосъдието. Завършва магистърска програма Европейска интеграция във

Философския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 2001 г. Завършва магистърска програма Кино и литература във Филологическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ през 2011 г.

Считам, че са спазени всички изисквания относно хода на процедурата и оформянето на дисертационния труд.

Темата за „Правомощието на Конституционния съд за даване на задължителни тълкувания на конституцията – специфики, прилагане“ като предмет, подход и метод на изследване би била изпитание за всеки учен. Тя има своя теоретичен, правно-нормативен и практико-приложен аспект. Поначало актуална по отношение на съвременните демократични конституционни системи, темата изисква историко-правно и сравнително-правно изследване на цялостната проблематика, свързана с тълкуването на текста на основния закон. Оформянето и развитието на идеята за тълкувателната дейност на конституционните юрисдикции и нейното въвеждане в конституционната практика, теоретичното ѝ осмисляне и нормативната уредба са силно повлияни от конкретни политически процеси в отделните конституционни демокрации. Актуалността на изследването се определя от тенденцията, която постепенно се оформя в съвременния български конституционализъм тълкувателното правомощие на Конституционния съд да се осъществява в тясна близост с органите на законодателната власт, изпълнителната власт и президента на Републиката, като има ясно очертана връзка с функционирането и разделението на властите в българския конституционен модел. Изведен самостоятелно като тема и разгледан чрез приложения от докторанта подход, въпросът за тълкувателното правомощие на Конституционния съд е разработен във формата на цялостно изследване, каквото досега отсъства в конституционноправната литература у нас. Към момента тази тема не е разработвана с приложения подход самостоятелно, макар че, като фрагмент от друга проблематика не е убягнала от сериозно научно внимание на други автори. Незаслужено проблематиката, свързана със тълкувателната дейност на конституционната юрисдикция е оставена на втори план в годините на демократизация на политическия живот у нас след 1991 г. в сравнение с контрола за конституционност по чл.149 ал.1 т.2 от основния закон. Актуалността на изследваната тема, особено след натрупването на значителна тълкувателна практика, не подлежи на съмнение, а разработването на настоящия дисертационен труд поставя сериозни конституционноправни проблеми за научна дискусия.

Виктор Симеонов демонстрира изключително високо ниво на познаване на проблематиката. Използваният в изследването емпиричен и теоретичен материал както и научната литература са обширни. Докторантът демонстрира широка осведоменост в областта на сравнителноправния анализ на института в съвременните демокрации и способност творчески да оценява

обширната литература. Задълбочените познания на автора на дисертацията в областта на конституционното и сравнителното конституционно право, както и по отношение на конституционната история, дават възможност да се направи задълбочено юридическо изследване на множеството аспекти, които темата на дисертацията предполага.

Методологичният инструментариум на изследването е богат – като се започне с историко-правния и сравнителния метод и се премине към системния, структурно-функционалния и правно-догматичния метод. Това дава възможност да се навлезе в дълбочина на темата и в същото време да се обхване цялата богата проблематика свързана с осъществяването на тълкувателната прерогатива на Конституционния съд и отношението ѝ с останалите правомощия на институцията.

Предметът на изследване се концентрира върху същността и функциите на тълкувателната дейност, осъществявана от Конституционния съд, като подходът за анализирането им проследява възникването на института на задължителното тълкуване на конституцията, както и съществуващите към момента конституционни модели. Разгледана е проблематиката, свързана с възможността посредством тълкувателната дейност да бъдат попълвани празноти в текста на основния закон. Настоящият труд е центриран върху въпроса за същността, обекта и начините на тълкуване на конституцията, за особеностите на производството по даване на задължителни тълкувания, както и действието на тълкувателните решения на Конституционния съд във времето и спрямо субектите, до които се отнасят.

В структурно отношение трудът е добре построен, което поначало изключва повторение и празноти в изложението. Дисертацията се състои от: увод; две глави с обособени раздели; заключение; списък на използвана литература и приложение. Изследването е с общ обем от 312 страници, включващи съдържание и списък на тълкувателните решения на Конституционния съд. Списъкът на използвана литература съдържа 113 заглавия на български и английски език. Направени са 582 бележки под линия.

В дисертационния труд убедително е представена същността на тълкувателната функция на Конституционния съд, осъществяващ я преди всичко с оглед стабилизиране на конституционната система. Дисертационният труд може да бъде определен като първото самостоятелно, цялостно и модерно изследване в Република България на тази функция, предопределяща особеното място на конституционната юрисдикция в системата на разделените власти. Развита е и гаранционната функция на тълкувателната прерогатива с оглед поддържане върховенството на конституцията в правната система на страната. Научният труд включва интересен исторически преглед на института, както и анализ на действащите модели в Европа. В същото време авторът на дисертацията анализира и изяснява особеностите на действащия в момента български модел на

тълкувателната дейност по чл.149 ал.1 т.1 от конституцията. В представеното изследване е обосновано и поддържано правилното разбиране, че Конституционния съд е призван да внася необходимите корекции и да балансира при упражняването на държавната власт от органите, поставени на „върха“ на трите власти. Тълкувателната функция на Конституционния съд е представена като съществен елемент от конституционната система и от организацията на публичната власт доколкото на конституционната юрисдикция е възложено най-вече опазването и защитата на конституцията. Конституционният контрол не може да бъде осъществяван ефективно и във всички случаи предполага висока степен на яснота в конституционното съдържание.

Глава първа – „Правомощието на Конституционния съд за даване на задължителни тълкувания на Конституцията - специфики“ прави исторически и сравнителноправен преглед на института, като разглежда необходимостта, обосноваването, възникването и развитието му. Разгледан е фундаменталния въпрос може ли Конституционният съд да запълва празноти в конституцията при упражняване на тълкувателната си прерогатива. Направен е коректен преглед на изказаните в правната доктрина и практиката на Конституционния съд разбирания. Възприета е класическата формула за разликата между системния начин на тълкуване чрез използване на целите и принципите на конституцията от една страна и запълването на празноти в правната уредба чрез аналогия на правото, от друга страна. Тази разлика има основополагащо значение при определяне на правната същност на правомощието на Конституционния съд за даване на задължително тълкуване на конституцията. Особено внимание е отделено на обосноваването на извода, че Конституционният съд е „върховен тълкувател“ на конституцията, а не неин „върховен създател“. В този контекст Конституционният съд трябва да разкрива широкия нормативен потенциал на конституционните разпоредби, но не и да създава нови такива.

Друга съществена характеристика на задължителното тълкуване на конституционните текстове, изведена от автора на дисертационния труд, е особената цел на тълкуването. Конституционният съд не прави чисто доктринални тълкувания. Във всички случаи, съзирающий субект следва да обоснове правния си интерес от тълкуването с оглед на конкретните обстоятелства, които пораждат нуждата от него. Тълкуването е абстрактно по своя характер, но искането за тълкуване трябва да бъде обосновано съобразно конкретните обстоятелства, които пораждат нуждата от изясняване на твърдяната неяснота, както и наличието не на някакъв възможен, хипотетичен, а на реален, съществуващ спор относно прилагането на конституционната норма. Въпросът може ли Конституционният съд да дава задължителни тълкувания на конституционните принципи, е разгледан и развит по оригинален начин от автора на базата на задълбочен теоретичен анализ. Виктор Симеонов разглежда и процедурните особености при

упражняването на тълкувателното правомощие на българския Конституционен съд. В този контекст се подчертава, че българският конституционен процес не е така детайлизиран както процесите в другите правни отрасли. В него все още няма обосноваване на особени конституционни производства съобразно спецификата на правомощията на Конституционния съд. Споделя се полезността на определено обособяване на специфични производства, но в същото време се констатира липсата на достатъчна нормативна опора за такова обособяване. Авторът изтъква, че е желателно чрез изменение в Закона за Конституционния съд да се специфицират производства съобразно правомощията на съда.

Виктор Симеонов аргументирано се противопоставя на тезата, че броят на субектите, които могат да съзират Конституционния съд с искане за задължително тълкуване на конституционни разпоредби, трябва да бъде ограничен и сведен само до една пета от народните представители и президента на Републиката като субекти, които имат подчертана и непосредствена демократична легитимност, защото стоят най-близо до суверена. В същото време се обосновава необходимостта с оглед на специфичните функции на омбудсмана да се предостави и правомощието да сезира Конституционния съд с искане за задължително тълкуване на конституцията, когато това искане се отнася до конституционни разпоредби, уреждащи правата и свободите на гражданите.

Съществено място в глава първа на дисертацията е отделено и на въпроса за силата на пресъдено нещо и ползват ли се с нея тълкувателните решения на Конституционния съд. Авторът отстоява разбирането, че тези решения на конституционната юрисдикция доколкото по своето съдържание не са правораздавателни актове не следва да притежават силата на пресъдено нещо. Правните ефекти от тълкувателните решения на Конституционния съд се изразяват в тяхното съотношение с тълкуваните конституционни разпоредби, действието им във времето и действието им спрямо субектите, до които се отнасят. Това се налага и от необходимостта конституционната юрисдикция да провежда и така наречената „конституционна политика“ и „адаптиране“ на конституционните разпоредби. При определени условия (съществени промени в социалния живот, създаване на нови конституционни разпоредби, отмяна, изменение или допълване на други конституционни разпоредби, които имат връзка с вече тълкувани текстове), Конституционният съд е в състояние да моделира и промени свои задължителни тълкувания на конституцията.

В глава втора - „Правомощието на Конституционния съд за даване на задължителни тълкувания на Конституцията - прилагане“ се акцентира на разнообразието и спецификата на различните тълкувателни решения, като се разработват и обосновават критериите, въз основа на които се извършва тяхната класификация. За класификацията на тълкувателните решения авторът на дисертационния труд предлага и използва предметния критерий.

Разбира се, предлаганата класификация има условен характер, доколкото в практиката на Конституционния съд има решения, които попадат в две или повече класификационни групи. Особено място е отделено на решенията от групата за задължително тълкуване на разпоредби относно статуса на учредените от конституцията органи, които биха могли да се обособят и в подгрупи. Общото за всички тях обаче е, че те изясняват различни аспекти на функционирането на разделените власти. Ето защо те по-скоро имат отношение към по-общия въпрос за точното обяснение и осмисляне на модела на разделение на властите в българската конституция.

Проследява се ролята на тълкувателните решения на Конституционния съд за закрилата на основните права на гражданите и за преодоляване на създаденото противоконституционно законодателство. Отбелязва се и се оценява тълкувателният принос на Конституционния съд за конкретизирането на голям брой конституционни понятия. Съществено място е отделено и за тълкувателната дейност на съда за изясняване същността и съдържанието на основополагащите конституционни принципи – народен суверенитет, разделение на властите, върховенство на конституцията, правова държава, политически плурализъм и т.н.

Прилагането на правомощието на Конституционния съд за даване на задължителни тълкувания на конституцията, според автора, е една от причините за превръщане на конституцията в действащо право. Именно тълкувателната прерогатива на съда има пряко отношение към прокламираното в основния закон пряко действие на конституционните норми. С тълкувателните си решения конституционната юрисдикция, от една страна, юридизира конституцията, а от друга спомага за конституционализиране на правната ни система чрез операционализиране на принципа на върховенство на конституцията. Без съмнение заслужава подкрепа изводът, че посредством тълкувателните си решения Конституционният съд юридизира българската политика, като я „укротява“ и привнася в нея цивилизационна и ценностна конституционна култура.

В дисертационния труд са анализирани детайлно основанията за отхвърляне на искането за тълкуване на конституцията, като недопустимо. От особен интерес са разсъжденията на автора относно недопускането на искане за тълкуване на основание, че Конституционния съд се е произнесъл вече по предходно искане със съвпадащ предмет с определение за недопустимост. Така една недопустимост се обосновава с друга, предходна.

Интересна е разработката върху особеностите на съществуващите в момента процедури за даване на тълкуване на конституционните текстове. Конституционният съд не би могъл да отхвърли по същество искане за тълкуване поради това, че не е в състояние да събере необходимото мнозинство в подкрепа на един или друг проект за решение. Още по-малко съдът може със свое тълкувателно решение да приеме, че конституционните разпоредби са неясни. При всички положения повдигнатият пред съда

тълкувателен спор следва дефинитивно да бъде решен. В противен случай, според автора на дисертационния труд, системата на конституционните разпоредби не би била единна и непротиворечива, поради което тя не би могла и да функционира нормално.

Виктор Симеонов систематизира в своя труд интересни предложения *de lege ferenda*: обособяване на отделно конституционно производство по даване на задължителни тълкувания; откритост на заседанията по делата за задължително тълкуване на конституцията; предоставяне на омбудсмана правомощието да иска задължително тълкуване на конституционните разпоредби отнасящи се до правата и свободите на гражданите; изрично формулиране на основанията за недопустимост на искането за тълкуване и др.

Развитието на българския модел на задължително тълкуване на конституционните разпоредби от Конституционния съд е проследено и анализирано в контекста на процеса на постепенното утвърждаване на разделението на властите и върховенството на конституцията в конституционната система и обществения живот. На тази основа формулираните предложения *de lege ferenda* са актуални и съществени.

Към дисертацията са приложени пет публикации свързани пряко с темата на дисертационния труд.

Дисертационният труд доказва по убедителен начин задълбоченото познаване на теоретичния и практико-правен аспект на проблематиката за тълкувателната дейност на Конституционния съд в Република България. В него и в представените научни публикации са анализирани богати по обем и съдържание теоретични концепции и становища, които заедно с важните предложения *de lege ferenda*, определено допринасят за развитието на института на задължителното тълкуване на конституцията, в неговия български контекст.

Авторефератът на Виктор Симеонов съдържа прецизно всички необходими елементи, а справката за научните приноси, изготвена от докторанта, изразява точно постигнатото с дисертацията. В дисертационния труд се наблюдават и някои несвършенства и неточности, които не намаляват научната му стойност. Необходима е по – голяма юридическа прецизност при формулиране на изводите за обособяване на отделно производство по даване на задължителни тълкувания на конституцията в рамките на конституционния процес и открития характер на заседанията на Конституционния съд, в случаите на упражняване на тълкувателната прерогатива. След прецизиране и развитие на някои от тезите дисертационният труд заслужава да стане обществено достояние като самостоятелна научна публикация. С научната си стойност на цялостно изследване на тълкувателната дейност на конституционната юрисдикция такава публикация би била полезно четиво не само за изследователи в

сферата на конституционното право, но и за хора активно занимаващи се с политическа дейност.

В заключение, давам положителна оценка на дисертационния труд, като имам предвид, че той съдържа научни резултати представляващи оригинален принос в правната наука, както и задълбочените теоретични познания на докторанта и способността му за самостоятелни научни изследвания.

Уважаеми членове на Научното жури,

Като имам предвид качествата на дисертационния труд, считам че той притежава безспорни достойнства, демонстрира задълбочен анализ водещ до теоретични изводи, съдържа важни приносни моменти и предложения *de lege ferenda*, поради което с убеждение предлагам на Научното жури да даде образователната и научна степен „Доктор“ на Виктор Симеонов Симеонов.

31.01.2016 г.

Изготвил становището:

проф.д-р. Пламен Киров